

Прачулае слова любові да Бацькаўшчыны / С.Ф. Бут-Гусаім // Веснік
Брэсцкага універсітэта. Серыя 3. Філалогія. Педагогіка. Псіхалогія. – 2021.
– № 2. – Беларусь. – С.220–221.

ПРАЧУЛАЕ СЛОВА ЛЮБОВІ ДА БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

Шур, В. В. *Малая і вялікая радзіма ў анамастыконе пісьменнікаў* / В. В. Шур,
В. Р. Слівец. – Мазыр : МДПУ імя І. П. Шамякіна, 2019. – 171 с.

Без адчування малой зямлі
няма адчування вялікай.

І. Шамякін

У Беларусі 2018–2020 гады прайшлі пад знакам малой радзімы. Глыбіня і шчырасць гэтай тэмы не пакінула аб'якавымі навукоўцаў. У 2019 годзе выйшла манаграфія мазырскіх вучоных «Малая і вялікая радзіма ў анамастыконе пісьменнікаў». Аўтары даследавання – прафесар, доктар філалагічных навук Васіль Васільевіч Шур, навуковая спадчына якога – больш за 350 прац па анамастыцы, лінгвістычным краязнаўстве, радзімазнаўстве, і малады анаматолаг Вольга Рыгораўна Слівец.

Для большасці таленавітых творцаў пачуццё Радзімы – краіны, Айчыны – неад'емнае ад пачуцця малой радзімы – родных мясцін, рэгіёна, горада, вёскі.

Даследаванне В. В. Шура і В. Р. Слівец прысвечана «аналізу анамастыкону твораў беларускіх пісьменнікаў, у якіх онімы малой радзімы мастакоў (рэальныя або падпраўленыя, а ў тэкстах пісьменнікаў яны онімы-паэтонімы) з'яўляюцца ключавымі, вызначальнымі кампанентамі мастацкіх тэкстаў». Аўтары манаграфіі разглядаюць, як на анамастычным узроўні рэалізуюцца матывы малой радзімы ў творах Якуба Коласа, Івана Мележа, Івана Навуменкі, Уладзіміра Верамейчыка, Галіны Дашкевіч і інш. Творчасць любога аўтара звязана з яго біяграфіяй, адным з важных бакоў якой лічыцца месца, дзе пісьменнік нарадзіўся і правёў дзіцячыя, юнацкія гады – інакш кажучы, яго малая радзіма. Для таленавітых творцаў гэта не проста топас, гэта атмасфера, у якой праходзіла іх сталенне, людзі, якія паўплывалі на развіццё будучых пісьменнікаў. Ubачанае і пачутае ў дзіцячыя і юнацкія гады застаецца на ўсё жыццё з кожным чалавекам, а мастак, здольны ўвасобіць свае перажыванні ў вобраз, часта выкарыстоўвае ўражанні маленства і юнацтва ў сваіх творах. Вобраз малой радзімы, прапушчаны праз суб'ектыўнае ўспрыманне, уваходзіць ў многія літаратурныя творы класікаў і сучасных аўтараў.

Глыбокае веданне жыцця і творчасці Івана Мележа дазволіла Васілю Шуру выявіць матывы малой радзімы ў анамастыконе твораў народнага пісьменніка Беларусі. Даследчык адзначае высокую канцэнтрацыю тапонімаў Усходняга Палесся ў мастацкіх творах І. Мележа: *Рэчыца, Васілевічы, Хойнікі, Брагін, Княжыца, Тунейшчына, Каранёўка, Луцішчы, Паўлаў круг* і інш. Аналізуючы тапанімікон твораў класіка, навуковец вылучае рэальныя тапонімы, што адлюстроўваюць геаграфію родных мясцін (*Глінішчы, Ламачы, Мазыр, Тульгавічы, Юравічы*), і відазмененыя, перайначаныя такім чынам, каб трапна перадаць прыродны свет, побыт жыхароў Хойніцкага Палесся (*Курані, Алешнікі, Хвойнае*). В. Шур адзначае: «Выбіраючы тапонімы для стварэння адпаведнага каларыту, уласцівага для Усходняга Палесся трыццатых гадоў ХХ ст., пісьменнік трапна падбіраў у неабходных выпадках і

адпаведныя анамастычныя адзінкі, якія нярэдка адным словам – тапонімам, а дакладней, яго апелятывам стваралі праўдападобнае ўяўленне ў чытача пра ландшафт, аб’ект, мясцовасць, што апісаны ў яго раманах. Параўн.: *курэнь* – буда з галля, саломы ці тонкага бярэвення для часовага жылля, шалаш». В. Шур абагульняе інфармацыю аб прататыпах герояў «Палескай хронікі»: «знакаміты Апейка – “увасабленне тагачасных перамен”, узяты пісьменнікам з самога жыцця, меў і прататыпа – *Нічыпара Ануфрыевіча Бельскага*, родам з вёскі *Глінішчы*, добрага знаёмага Івана Паўлавіча. Землякі і знаёмыя пісьменніка, перачытваючы старонкі яго “Палескай хронікі”, пазнаюць і іншых персанажаў, прататыпы якіх жылі ў Глінішчах, Хойніках, Алексічах, Юравічах. Гэта *Зайчык*, *Нохім*, *Годля* і іншыя, што сталі героямі палескіх раманаў пад сваімі імёнамі і прозвішчамі». Цікавасць выклікаюць прадстаўленыя ў манаграфіі звесткі пра гісторыю сімвалічных загаловаў «Палескай хронікі».

Аналізуючы анамастыкон Мазырскага Палесся ў творах Уладзіміра Верамейчыка («*рыцара яе Вялікасці Прыпяці*», «*лірніка Палесся*»), В. Шур падкрэслівае, што вызначальная рыса творчай манеры паэта – ужыванне ў творах палескіх гідронімаў (*Славечна*, *Піціч*, *Прыпяць*), айконімаў (*Рэчыца*, *Барбароў*, *Перароў*, *Тураў*, *Мазыр*, *Васілевічы*), уключэнне іх у склад заглаўкаў (вершы-прысвячэнні «*Васілевічы*», «*Мазыр*», «*Гомелю*», «*Прыпяць*», «*Славечна*», «*Мазырскі кірмаш*»). Онімы Мазырскага Палесся становяцца ключавымі словамі твораў У. Верамейчыка, выклікаюць у дасведчанага чытача гістарычныя, культуралагічныя, этнаграфічныя асацыяцыі. В. Шур адзначае, што, пішучы мастацкую гісторыю Палесся, Уладзімір Верамейчык працягвае традыцыі слаўтых папярэднікаў – асветніка-манаха Кірылы Тураўскага, мазырскага шляхціца, патрыёта Івана Мялешкі, навукоўца Паўла Шпілеўскага. Разглядаючы запамінальны анамастыкон сатырычных твораў У. Верамейчыка, анатолаг робіць трапныя заўвагі аб семантыцы і канатацыйных прырашчэннях гаваркіх онімаў: паэт *Харэй Пятровіч Рыфмавік*, хабарнік *Васіль Хануга*, калгас «*Сізіфава праца*», кантора «*Рэмітань*».

В. Р. Слівец даследуе анамастычную прастору мастацка-біяграфічнай прозы Віктара Карамазова, прысвечанай жыццю і творчасці жывапісцаў В. Бялыніцкага-Бірулі, А. Бархаткова, Г. Вашчанкі, А. Вырвы, М. Неўрава. Дамінуючым у творах адзначанага мастацкага накірунку з’яўляецца анамастыкон Магілёўшчыны, што абумоўлена фактамі біяграфіі жывапісцаў. Мастацкае асэнсаванне канатацыйна насычаных рэгіянальных назваў (*Бялынічы*, *Крынкі*, *Друць*, *Быстрэя*, *Беседзь*, *Краснаполле*, *Няшчэрда*, *Касцюковічы*, *Шчыглоўка*, *Лыскаўшчына*, *Чыкалавічы*, *Калыбань*, *Крычаў* і інш.), узбагачаных эмацыйнымі прырашчэннямі, фарміруе агульны гісторыка-культурны фон дзеяння. Сімвалічны вобраз малой радзімы ў кантэксце мастацкіх біяграфій жывапісцаў перасэнсоўваецца ў іншыя вобразы, якія ўзбагачаюць яго значэнне. Такімі з’яўляюцца, напрыклад, язычніцкія вобразы, характэрныя для мясцовых народных паданняў, што адлюстроўваюць духоўную культуру палешукоў, увасабленую жывапісных палотнах Г. Вашчанкі «*Лель і Лель*», «*Жыцень*», «*Купалінка*», «*Беражніца*», «*Ярыла*».

Уражвае скрупулёзнасць працы даследчыкаў, якія сабралі найбагацейшы матэрыял не толькі пра літаратурны іменаслоў, але і пра таленавітых пісьменнікаў, вядомых грамадскіх дзеячаў, палітыкаў, актёраў, рэжысёраў, пра насычанае падзеямі культурнае жыццё роднага Палесся. Кніга прасякнута шчырай любоўю да Бацькаўшчыны, глыбокай павагай да землякоў, творчасць якіх непаруўна звязана з самабытнай народнай культурай.

Манаграфія прызначаецца навуковым супрацоўнікам, магістрантам, аспірантам, студэнтам гуманітарных факультэтаў, вучням, настаўнікам. Зборнік уключае кароткі слоўнік анамастычных тэрмінаў, што робіць яго зручным для карыстання. Кніга

дапамога далучыць маладых беларусаў да ўнікальнай духоўнай спадчыны Палесся, паглыбіць веды пра Бацькаўшчыну, выкарыстоўваючы мясцовы матэрыял.

Святлана Бут-Гусаім

дацэнт кафедры беларускай філалогіі
Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна